

Magyarország pénzviszonyai, bányászata és kamarai rendszere.

Az ausztriai kormány mindennemű orgánumainak összemunkálása és saját viszonyainkkal! ismeretlenségünk azon balvéleményt szülték, hogy nemzetünk jól étét nem alkotmányos kifejlődésünk, hanem csupán az ausztriai kormány bölcs és atyáskodó intézkedései alapíthatják meg.

Századokig tartó bizodal munk és hosszú várakozásunk gyümölcseit eddig nem élveztuk, és általános elszegényedésünk már meghazudtolta az ausztriai kormány által irányunkban követetni szokott politicának magasztalóit; mert hol a valóság szomorú képei tűnnek fel, ott az önérdék és részrehajlás egyoldalú diatribáinak hatása elveszett.

Jelen értekezés célja: elszegényedésünknek eddig a nagy közönség ítélőszéke elébe alig terjesztett okait bővebben vizsgálni, és ez által némelly pénzforrásainknak nem a mi érdekünkben¹⁸ kezeletését fölfedezni, valamint a magyar kincstárnak nemzet- és

alkotmányellenes szerkezetéből bányászati industriánkra háramló károkat kimutatni.

Adataim gyűjtésére a bécsi közönséges kamara táblázatait, mikben a két magyar haza és az örökös tartományok közötti kereskedés forgalmának kimutatása foglaltatik, — nem különben, gróf LambergFerencnek az ausztriai kormány érdekében irt „Terra incognita című munkáját és egyéb statistical kútfőket használtam.

Azon meggyőződéssel adom át a nyilvánosságnak ez értekezést, hogy igazságos ügyeink mellett felszólalni hazafiúi szent kötelességem volt.

Valahányszor a magyar nemzet országos pénztárainak állapotja felől tudósítást s a pénzek hovatfordításáról számadást kívánt, vagy valahányszor a magyarhonban forgásban levő pénztőke folyvást! csökkenését okozó viszonyok általános elrendezését sürgette: az ausztriai kormány mindannyiszor azt válaszolá: hogy „Magyarország aránylag, nem részesülvén azon pénzbeli terhekben, mellyekkel az örökös tartományok megrovatvák, az ausztriai kormány pedig magyarhon adóztatásával nem rendelkezhetvén, következőleg a status szükségeinek fedezésére megkívántató adómennyiséget sem vethetvén ki Magyarországra: kénytelen ez utóbbira nézve a pénzhiányt a birodalom közös pénzerejéből pótolni, mi az örökös tartományok egyenes adóvali túlterheltetésének legközelebbi oka. — De egyébiránt az öszves birodalom közérdeke is kívánja a statusjövodelmek közös kezelését; mi lehetlenné teszi a csupán magyar status-

jövedelmekről számolást. Es miután a magyar kormány számol a kezelése alatt levő országos alapítványi pénzekről, a birodalmi közpénztárba folyó egyéb jövedelmekről pedig a számolás említett oknál fogva lehetlen, Magyarország ébbeli igényei alig számbevehetők. — Nem is fekszik érdekében Magyarországnak efféle különszámolást szorgalmazni, mert a számadás eredményéből csak arról győződnek meg: mennyit kell az örökös tartományok statusjöveldmeiből Magyarország statusgépének fentartására fordítani; minek természetes következménye volna: a magyar egyenes adónak tetemes fölemelése.“ —

„A magyarországi pénztöke folytonos csökkenését pedig elismerni nem lehet, mert az öszves statusjöveldmekből Magyarország javára fordított öszvegeken kívül, mivel az örökös tartományok irányában kereskedelmi tekintetben magyarhon active áll, pénztökéje mindinkább növekszik. — Nem lehet tehát Magyarországnak alapos panasza, és nincs feljogosítva igazságosabb vámrendszer felállítását vagy czélszerűbb kincstári kezelés behozását szorgalmazni, mivel mind ez az öszves birodalom közérdeke szerint nagyon elrendezve.“

E válasz országos iratainkban és a német kormány mindennemű orgánumaiban feltalálható; és noha e themára már igen csillogó változatokat szerzének a német finánczművészek, értelme mégis mindig azonos maradt. —

De ha Magyarország annyira boldog, a mint velünk az ausztriai kormány elhithetni akarja, ha ez

utóbbi annyira figyelembe veszi hazánk érdekeit, hogy azokat még az örökös tartományok kárával is előmozdítani (igyekszik, ha ez mind igaz: önkényt támad az a kérdés: miért, nem emelkedik honi iparunk? miért nem haladunk szellemi és anyagi tekintetben? —

Erre más felelet nem lehet, mint az: vagy magunkban rejlenek tespedősünk okai, vagy az ausztriai kormány minden okoskodása merő ámitás.

Mi magyarok saját érdekeink ellen vétkezünk, még pedig gyakran vétkezünk, — ezt tagadni nem lehet; ős legnagyobb vétkünk az, hogy az ausztriai kormány irányában jobban nem ellenőrködtünk akkor, midőn anyagi érdekeink kezelését magához ragadni törekedett. Nem tagadom, mikép alkotmányunk fővonásaiban és municipalis szerkezetünkben sok elem rejlik, melly az ipar fejlődésének gátat vethet; ámde nem ez eszközlé iparunk elmaradását, hanem az, hogy az ausztriai kormány feladatul tűző ki a magyar ipar megbuktatását. És íme! megbuktatására ügyes tapintattal felhasználta mind azt, mi alkotmányos szerkezetünkben az ipar fejlődésének akadályul szolgált, két dolgot érvén el e politicának következetes folytatása által:

1. Magyarország az örökös tartományoknak industrialis tekintetben alárendeltetett.

2. Magyarhon alkotmányos szerkezete népszerűtlenné vált; mert a politicalai viszonyokba nem avatott sokaság csupán a magyar alkotmány létezésének tulajdonította anyagi jólétünk mostoha állapotát.

Ha egy — nemzetünk valóságos érdekeit szem előtt tartó kormány annak idejében a nemzet igazi hű fiaival együtt lépendett a cselekvés terére, egyesített erővel ügyekezve kifejlődésünk akadályait elhárítani: már régen élvezné a nép az alkotmány jótéteményeit, és a I-mae 9-us romjaiból épült volna nemzeti dicsőségünk temploma. —

Vagy ha nem akart is vezére lenni haladásunknak, ha csupán összedugott kezekkel és közönösen nézte volna hazánk érdekei körül legújabb időkben kifejtett szorgalmunkat: még akkor is — látván, hogy csendes haladásunkat legalább nem ellenzi — nagyobb kedvvel fogtunk volna a munkához, és magunk alapítottuk volna meg nemzeti jólétünket. De még teljesített hazafiúi kötelesség öntudata sem marad számunkra, csupán ama keserves meggyőződés, hogy minden ^ügyekezetünk eddig csekély eredményű; mert az ausztriai kormány meg nem ragadta annak idejében a józan haladás zászlóját, nem nézte közönösen a nemzetnek anyagi jóléte gyarapítására célzó ügyekezését. hanem nyilván és egyenesen föllépett ellene, s miután industrialis alárendeltetési reformunkat — egyetlen egyet, mit valaha eszközölni méltóztatott — csakugyan végrehajtotta, keserves panaszinkra, igazságos kérésinkre feleletül adá: hogy, „a dolgon segíteni nem lehet, mert az örökös tartományok érdeke nem engedivagy saját hibáit alkotmányunkra rója, és — ha kedve tartja — e célra ritka tárgyavatottsággal összeillesztett táblázatokot mutat nekünk, ugyanott komoly számokkáiban bizonyítani erőködvén, mennyit nyer Magyarország évenként activ kereskedése által.

Nem elég, hogy e szegény nemzet kénytelen átadni természetnyi kincseit a külföldnek, és azokból készített kelméket tetemes veszteséggel vásárolni, — nem elég, hogy az ausztriai kormány ügyes számítása majd minden anyagi erőt elvett tőlünk; hanem még azonkívül — minden szegénységünk és sanyarú állapotunk mellett — azt akarja nekünk bebizonyítani, hogy nagyon gazdagok vagyunk, hogy boldogságunkhoz teljességéhez nem kívántatik egyéb, mint amaz alkotmányos jogtöréseket, mellyeket anyagi jólétünk hajótöréséből megmentettünk szintúgy oda adni az ausztriai kormánynak, az öszves birodalom érdekeihez képesti felhasználásra.

Ugyde ha az ausztriai kormánynak minket boldogítani akaró szándéka tiszta, akkor háromszázados uralkodása e szándék tisztaságáról meggyőzhetne volna a magyar nemzetet. Vagy tán azért szövetekezett Magyarország Ausztriával, hogy az örökös tartományok anyagi jólétének szenvedő alapul szolgáljon? Hitem szerint azért, hogy kölcsönös segélynyújtás által nem csak az örökös tartományok, de Magyarország hatalma is növekedjék. Kérdem: e szellemben működött-e az ausztriai kormány hazánk irányában, vagy sem? Tárjuk fel a történetírás lapjait, — ott leljük a feleletet!

Nem akarom fölleveníteni a múltakat, és ez által keserűséget ébreszteni, — e viszonyok fölött még mondandó Ítéletet az utókor; feladatom leendő: tényeket

idézni, mélyékből állításaim igazsága ki fog tetszeni; a bajt orvosolni a nemzet kötelessége és jelen körülményeinkben egyedüli szent hivatása. —

És most elhagyván a pusztá elmélet mezejét, közelebről és gyakorlatilag szólok a dologhoz. Választok egy tárgyat, melly a nagy közönség előtt még nem annyira ismeretes, hogy annak statusfontosságáról mindenki meggyőződhetett volna. E tárgy a bányászati, hozzá tartozó mellék-ágazatival.

Nemzetünk — s főképen azon része, melly a bányaműveléstől távolabb lakik — gyakorlatilag meg nem győződhetett ezen ügy hasznáról, kevés alkalmá lévén ama nagyszerű mozgalmat szemlélhetni, melly a bányászati eredménye. Elméleti ismeretek szerzése eddig szintűgy nehezítve volt; mert a kamarai és a kincstár kezelése alatt levő bányászati ügy még nyilvános vitatás tárgyává nem vált, és ha bár itt-ott szózatok emelkedtek is mellette, még sem állíthatni annak már országilag történt terjedelmes megvitatását.

E tárgynak nyilvános életünkben! kimaradását nem is lehet egyébnek, mint a magyar kamara elszigetelt állásának tulajdonítani. Ez csupán külföldi parancsnak hódolván, a külföldi érdekeket mozdította elő magyar hazánkban, és alkotmányos életünkkel legkisebb összeköttetésben sem vala, melly állását egyedül a bécsi közönséges kamara működése eszközlé.

Napfényre tehát a bécsi közönséges kamara e részbeni intézkedéseivel! —

Addig, míg Magyarország önálló birodalom volt, a bányászati ügy rendezésével a törvényhozás foglal-

kodott. Törvény által tiltatott az arany és ezüst, kivitele, törvény által határozatok meg a pénz értéke és a királyi kamara működési köre. Törvénykönyvünkben számos törvényeket találunk, melyek kétségtelenné teszik a nemzetnek e tárgy körül létező határozati jogát. Magyarországnak Ausztriávali szövetkezéséből tehát koránsem következtethetni, hogy az ausztriai kormánynak bármi ürügy alatt szabadott volna nyúlni a nemzet bármi jogához is; hanehi ama viharos időkben, melyek a magyar nemzet életidegeit annyira megerőtették, mindenre figyelni nem lehetett, és midőn a török ellen fegyvert ragadának őseink, nem gondolák, hogy szükséges leend egyszersmind alkotmányos jogainkat is az ausztriai kormány önkénycsapásai ellen védeni.

A mint az ausztriai kormány hatalma alá kerülénk, a kamarai ügyet rendező törvényekre mindinkább ritkábban akadunk, mígnem azok törvénykönyvünkéből egészen kimaradnak; mi legvilágosabban bizonyítja, hogy az ausztriai kormány időjártával a pénzügy körüli intézkedéseket a törvényhozástól elvette, ugyan azt saját hatalomköréhez törvénytelenül csatolván. És ez idő óta országos iratainkban csak sérelmekre akadunk, miknek tartalmából kitetszik a német kormány vágya, magyarhon jövedelmi forrásait mindinkább az örökös tartományok javára fordítani, mígnem e vágy a magyar kamarának a bécsi kamara hatósága alá vonatása által tökéletes valósággá vált.

A magyar kamara függetlensége megszüntetésének első következménye volt — annak német lábra állítása,

külföldi tisztek alkalmazása, s végre a kamarának a magyar statustól! elszakasztása. Olly rendkívüli állásba jött ez által a magyar nemzet, hogy midőn mindenről rendelkezett, mi anyagi jólétének emelését eszközölhetette volna, épen saját pénzeivel, mellyek a növekedő anyagi jólét leghatalmasabb rugonyai, legkevésbé rendelkezhetett; mert azok hatáskörén kívüli helyzetben valának, és ez érdemben csupán a bécsi közönséges kamara határozata birt eldöntő szavazattal.

Már 1794., 4825. és 4830., nemkülönben 4843-ban az országosan összegyűlt rendek figyelmesekké tévén a magánosok, de főkép a bányavárosok, kamarai hivatalok és bányai bíróságok ellen felhozott panaszok által, meggyőződtek, hogy e rendszer sem az ország érdekével, de méltóságával sem összeegyeztethető; s megtevének némelly kisebb eredményű intézkedéseket, miknek vázlatát e helyütt röviden közlöm. —

Az 4794. országgyűlési mozgalmak majd egészen eredménytelenek maradtak. Az európai békét annyira megrázó nagyszerű események és harczviharok lecsöndesülte után pedig csak az 4825. évi országgyűlésen értek rá az országos rendek a kamarai rendezést sürgetni; melly sürgetésnek eredményei következők:

Kimondatott ez országgyűlésen a magyar kamara függetlensége, és egy országos választmány bízott meg a „Montanus Codex“ kidolgozásával, melly a legközelebb tartandott országgyűlésen megvizsgálandó és a törvények sorába iktatandó lett volna.

Ezen „Montanus Codex“ az országos választmány tizennégy hónapi munkálkodása után 1828. évi november közepe táján el is készült

De bár 1830-ban országgyűlés tartott, a „Montanus Codex“ tanácskozás alá nem kerülhetett, mert az országgyűlés, miután 28,000 katonát és az adót megajánlotta volna, rögtön eloszlott.

Az 1836/7 - iki országgyűlésen a kamara rendezéséről szó sem vala, mert annak függetlensége már az 1825. évi országgyűlésen kimondott. A „Montanus Codex“ törvénynyé emelése pedig, különféle okoknál fogva, ismét elmaradt. — Az 1836/7-iki események az 1839-ben országosan egybegyűlt rendek figyelmét főleg a szólásszabadságon és személyes bátorságon ejtett sérelmek orvoslására fordították; ezeknek orvoslása, katonák és adó ajánlása után pedig az országgyűlés ismét eloszlott,

1840-től egész 1843-ig a bányavárosok és magánbányaművelők körében nagyobb mozgalom mutatkozott a kamarai hivatalok tulnyornósága és a bányabírószékek részrehajlósága ellen, migném e hamu alatt lappangó tűz egyszerre lángra kapott az istenben boldogult Schweizer Gábor kamaragróf új beváltási rendszerének a bécsi közönséges kamara általi megállapítása következtében.

Nem célja ezen értekezésnek taglalni a kamarai kezelés tudományos részét; hogy azonban tisztelt olvasóim értesíttessenek, miért gerjesztett legyen annyi ingerültséget, annyi ellenszenvet a Schweizer Gábor által indítványba hozott beváltási rendszer (Einlösungs-

system), ez élj át röviden megérintem. — A magyar bányaművelők nyers érceiket többnyire beszolgáltatják a kamara olvasztó - műhelyeibe, a behozott ercek értékéhez képest eszközrendő pénzbeli beváltás mellett. Mivel azonban nem minden érez egyenlő értékű, tehát a gazdagabb érez olvasztása koránsem olly költséges, mint a szegényebb érczeké. — Az új beváltási rendszernek az vala célja, hogy a szegényebb értékű kamarai érczek a magánosak gazdagabb érceinek segítségével felolvasztathassanak, vagy röviden, hogy a kamarát illető olvasztási költségek egy részét a magánosak fedezzék.

Ézen igazságtalan beváltási rendszer életbe-léptetése legközelebbi oka volt a bányászat rendezése melletti országos felszólalásnak. — És annyi hatással bírt a“ kamarai önkény ellen emelt panaszok sokasága, hogy a követi utasítások többsége a bányászat rendezését az 4843-iki országgyűlés teendői egyikének kijelenté. —

Ezen országgyűlésnek e részbeni tanácskozása alapját azonban csupán a bányabíróságoknak kamarától! függése képezé; és így a tárgynak egész általánosságban! fölvétele ismét elmaradt.

Az 1843. évi országgyűlésen egybegyűlt rendek már az 1828. évben országos választmány által elkészített „Montanus Codex“ vezérelveitől eltértek: mert a tizenöt évi időközben történt változások a vezérelveknek a kor igényeihez képesti változtatását szükségessé tevék; és így az említett 184³/₄-iki országgyűlésen egy egészen új törvényjavaslat készült, melly

azonban ezen országgyűlés alatt valóságos törvénynyé nem emelkedhetett.

E törvényjavaslat az országgyűlés befejezése után egy — az ausztriai kormány kifolyását képező — biztosságnak a végett adatott ki, hogy kellő megvizsgálás után véleményezzen: valljon nem ellenkezik-e e törvényjavaslat a bécsi közönséges kamara érdekeivel? vagy nem szorítja-e szőkébb korlátok közé a magánbányaművelőkre eddig kiterjesztett kamarai befolyást? —

Ezen biztosság — egyet kivéve — olly tagokból áll, kik a kamarai működésnek csupán tudományos és technicus oldalait ismerik, de közjogi viszonyainkba nemcsak be nem avatvák, hanem bátran állíthatni, hogy a közjogi tér előttök terra incognita. Ama kivételes egyed — t. i. a biztosság tollvivője — viszont ismeri közjogi viszonyainkat, de a kamarai kezelésnek tudományos és technicus oldala előtte terra incognita.— A biztosság ekképeni alakításának következése: kölcsönös capacitatio, de csak ott, hol az egyik vagy a másik fél ismeretlen térre lép. —

Mind a mellett azonban, hogy e biztosság tagjai in pleno senatu megegyezni látszanak, ők egymásnak nem hisznek, tán nem épen alaptalanul így okoskodván: „Mivel én a közjogi téren nem igen vagyok jártas, beleegyezésemet ott könnyen lehet valamire használni, mi a kormány, nevezetesen a kamara érdekeivel ellenkezik.“ — A másik, ki a kamarai kezelés tudományos és technicus oldalait nem ismeri, szinte így elmélkedk; mindegyik pedig magát igazolni

akarván, egy hatalmas „votum separatum“-ot készít, mely nem annyira a tanácskozás tárgyát, mint inkább a különszavazatot adó személyét illeti, mivel ő minden áron azt akarja bebizonyítani, hogy nem a magyar bányászati viszonyok rendezését, hanem a fenséges kamara érdekeit tartotta szem előtt.

Miután a különszavazat a tiszta kamarai lelkesedést kimutató barometrummá vált: könnyen magyarázható a különszavazatok beadásában támadt versenyzés; mert a biztosság minden tagjának érdekében állott bebizonyítani az ausztriai kormány elveihez erős ragaszkodását, nemes haraggal nyilvánítani az alkotmányos elvektől borzalmát, és alázatos nyájassággal kijelenteni a bécsi kamara érdekeinek bálványozását. —

A dolgok ekképeni állását bizonyítja a különszavazatok sokasága és a biztosságnak már kétévi, eredmény nélküli, jó napidíjak melletti fáradozása.

Én a biztosság eljárását ífzon okból íram le terjedelmesben, hogy a tisztelt közönségnek az annyira magasztalt burocratai rendszer egyik kitűnő példányát előállíthassam.

Ezek történtek 1825-től egész 1846. évi September végéig a bányabírószékek rendezésében. Lássuk a kamarai ügy második és bizonyosan fontosabb részét, t. i. a magyar kamarának a bécsi kamarától — 1825-ben kijelentett — függetlenségét. — E függetlenség csupa szemfényvesztés; mi a következőkből kitetszik:

A független magyar kamara igazgatósága kiterjesztnék a sóra, vámokra s egyéb pénzhajtó inté-

zetekrn, nevezetesen pedig a bányászatra; továbbá ha a magyar kamara függetlensége tetteleg fenállana, önkényt következnek a magyar kincstárnak hatáskörébe való visszahelyezése; nem különben az országos jövedelmekből befolyó pénzek a magyar finanszministerium által kezeltetnének, stb. — De nézzük, miből áll a magyar kamara függetlensége? O nem számol az országnak, hanem a bécsi közönséges kamarának; ő a bányászati ügyet nem kezeli, — ez egészen a bécsi közönséges kamarától függ; ő a pénzverő - intézettel legkisebb összeköttetésben sem áll: magyar financiaiákról pedig szó sincs. — Mi tehát az ő függetlenségét tanúsító hatásköre? — Még bővebben kell vizsgálódnunk, míg hivataloskodásának ama roppant hatalomágazatára csadálkozva akadunk, mellyben függetlensége rejlik. Ez pedig abból áll, hogy a bécsi kamara kegyelméből a magyar kamarának szabad olly tiszteket kinevezni, kiknek éviIGzetése 600 ezüstforintot túl nem halad. De még ezen jog is korlátozva van, mert a bányászat kezelésének minden ágazatival foglalkodó tisztség kizárólag a bécsi kamara által neveztetik ki.

Foglaljuk tehát össze az 1825-től egész 1846-ig, tehát huszonegy éven át, ez ügynek szentelt munka dús eredményeit! —

Az 1828. évben összeült országos választmányoknak 1 hónapra kiszolgáltattott napidíjak és szállásbérek tevének 150,350 ezüstforintot.

Az országgyűlési naplókából kihúzván azon napokat, mellyeken az országos rendek a bányatörvé-

nyék körüli tanácskozásokkal foglalkodtak, és az ezekre eső napidíjakat fölvevén, ezek tesznek 55,520 e. irtot.

A Becsben munkálkodó biztosság napidíjai és egyéb költségei felrúgnak 73,000 e. írtra.

Tehát a bányabírótság rendezését magában foglaló törvényjavaslat körüli tanácskozásra fordított 278,870 e. frt.

Huszonegy év eltelte és 278,870 e. frt. elpazarlása után ott vagyunk, hol 1825-ben voltunk! — De nem csupán a pénz, hanem még az elvesztegett idő is számításba veendő; mert 21 elvesztett év egy fejlődő nemzet életében pótolhatlan hézagot hágy maga után. Huszonegy év után meggyőződünk, hogy a magyar kamara függetlensége csak szóval mondatott ki, de életbe épen nem léptettetett. Szóval: 21 évi sürgetések és munkák egy bányabíróstágrendezési törvényjavaslat létezését és a magyar kamarának néhány ártatlan tiszt kinevezhetési jogát eredményezék.

Így áll kamarai ügyünk a törvényhozás terén! — E helyen kérdem: lehet-e a nemzetet tétlenségről vádolni? nem háramlik-e a halogatás oka egyenesen az ausztriai kormányra? — A burocratai rendszer nem állhat a nép mozgalminak élére, mert a népmozgalmaknak ellensége; nem vezetheti a népnek szellemi és anyagi kifejlődését, mert hivatalos életének feladatát a halogatás vezér-elve s a sok munka melletti tétlenség képezik.

Ha a bányászati ügy körül történeteket fontolóra veszszük, ha az ausztriai kormány által ezen ügy rendezésének útjába gördített akadályokat tekintjük: meg-

győződünk, hogy a haladási pályára vagy rendezési térre állított többi kérdéseink is hasonló ppolitícával akasztatnak meg kifejlődésökben; és igazolva van előbbi állításom, melly szerint nem alkotmányos szerkezetünk, hanem az ausztriai kormány főoka a kor-szellemtől! elmaradásunknak.

Ezeken kívül tán nem leend érdektelen betekintnünk a bécsi közönséges kamara kezelésének némelly ágazataiba, mikből ki fog tetszeni: valljon hazánk jövedelemforrásai annyira kimerítvék-e, hogy minmagunkat alig volnánk képesek fentartani? —

Vizsgáljuk meg tehát csak a bányászat legnevezeteseb factorait, u. m. az aranyat, ezüstöt, rezet, vasat és sót. Ezen öt tételből körülbelül ki fog tetszeni: valljon hazánkknak van-e valódi alapja, mellyre a többi finaciális intézkedéseket bizton fektetni lehet?

Az eddig mondottakat nem egyedül Magyarországra, de kisebb - nagyobb mértékben Erdélyre is alkalmazhatni; és mivel Erdélynek e részbeni érdeke Magyarország érdekeivel tökéletesen összevág, mind két ország e részbeni productiv erejét összefoglalom.

Több statistical adatok összeegyeztetéséből kisül, hogy a két testvérhon évenkinti aranynereménye teszen 5563 márkát, vagyis 2,036,058 pengő forintot; ezüstnereménye pedig 70,000 márkát vagy 1,400,000 pengő forintot: öszvesen tehát pénzben 3,436,058 p. frtot.

Az örökös tartományok évenkinti aranynereménye teszen 12 márkát, vagyis 45,850 p. frtot; ezüstnereményök pedig 24,611 markát, vagyis 492,220 p. frtot: öszvesen tehát pénzben 538,070 p. frtot. Tehát az

örökös tartományok évenkénti arany- és ezüstnyereménye az évenkénti magyar arany- és ezüstnyereményhez úgy áll, mint 1:6.

A réz a két testvérhonnak szinte nagydékkü kincse. Hasonlítsuk a két magyar haza évenkénti réznyereményét az örökös tartományok évenkénti réznyereményéhez: meggyőződünk, hogy Magyarország és Erdély évenkénti nyereménye teszen 35,36 mázsát, vagyis 1,768,250 p. firtot; az örökös tartományok pedig előállítanak évenként csupán 9,471 mázsát, vagyis 473,550 p. firtot. A réz - productióra nézve tehát úgy állanak az örökös tartományok Magyarország és Erdély irányában, mint 1:4.

Az elősorolt természetadta kincseken kívül Magyarország és Erdély még sóval is bővülködnek, mi a statusjövödelmek egyik főágazatát képezi. Mennyire gazdagok Magyarország sóbányái, kitetszik abból, hogy még 1837. évben a máramarosi sóbányák 713,850 mázsát adtak; de be is van bizonyítva, hogy a magyarországi sóbányák képesek ellátni Magyarország e részbeni szükségét, valaha támadható fogyatkozás nélkül.

Magyarország és Erdély .1 millió lakossága által évenként felhasznált sómennyiség, minden lakosra közép számitás szerint 10 fontot mérve, 1,500,000 mázsára rug. E sómennyiséget a két testvérhon évenként előállíthatná; mivel azonban Horvátországnak tengeri sóval élnie megengedetett, — Árva, Liptó és Túrócz vármegyéknek pedig szabadalmuk van szükségük fedezésére a galicziai só behozhatni: csak 1,407,360 mázsa só állítatik ki a két testvérhon sóbá-

nyaiból; mi a költségek leszámítása után teszen 7,036,800 p. frtot.

Míg az örökös tartományok Galiczia kimerítheden sóbányáinak birtokában lesznek: addig képesek, nem csak a magok, hanem még más tartományok szükségseit is fedezni; de itt is kitetszik az ausztriai kormánynak Magyarország irányábani ellenséges föllépése.

Az arany-, ezüst- és rézbányászat, mivel ez ügy szólván csak Magyar- és Erdélyországra szorítkozik, az ausztriai kormány által nagyon műveltetik; mert Magyar- és Erdélyországnak ebbeli productióját az ezen czikkekkal nem igen bővölködő örökös tartományok javára fordíthatja. A sónyereményre már nem fordít annyi figyelmet; mert ezzel úgyis bőven el lévén látva, inkább a galicziai só kivitelét mozdítja elő.

E rendszer, mely a sókezelésnél kisebb mértékben üzetik, — nagyban és szembetünőleg a vas-productiónál gyakorolt a tik. Szerencsénk lesz az ausztriai kormány, vagyis inkább a bécsi közönséges kamara e részbeni intézkedéseit fölfedezni.

Az ausztriai kormány, Magyarország és Erdély irányában, azon általánosan felállított elv szerint, hogy innen minden kereskedési czikk, mely nyers állapotában olcsó, de mellynek árát a gyártásra fordított munka értékesítése által tetemesen lehet emelni, csekély vagy éppen semmi kiviteli — és gyártott állapotában ismét csekély beviteli vámmal terheltetik, — vas-in dust riánkra nyomasztóan hat; de még nyomasztóbban hat a kamara és nevezetesen a bányabírószékck hatalmaskodása a magán - vasgyárosokra.

Végre akadályul szolgál a kamarai vasgyártás kezelésmódja s mind ezeken kívül a közlekedés hiánya.

Magyarország és Erdély évenkénti vas-productiója 405,178 mázsára rúg; ez nem elég a két tesfvérhaza szükségeinek fedezésére; minek következése: külföldi vasnak behozatala; azonban a vámtariffából kitetszik, hogy Magyarország saját szükségeinek fedezésére elegendő vasat ekkorig nem volt képes előállítani, mégis nevezetes mennyiségű vasat visz ki. Ezen abnormis állapotnak okai következők:

A nyers vas vámentesen vitetik ki Magyar- és Erdélyországból az örökös tartományokba. — Már mind az, mi a gyártott vas sorozatába tartozik, a gyártmány műeműségéhez képest terhelhetik a kiviteli vámmal, holott a beviteli vám mindig csekély marad. Ezt fölvilágosítjuk egy példával: Vegyük alapul 30,000 mázsa nyers vas és ugyan annyi mázsa finomabb vasgyártmányok árát, és hasonlítsuk össze az ezen gyártmányok munkaértékesítésére rótt beviteli és kiviteli vámokat, akkor kitűnik a vámoknak vas-indusziánkra való káros hatása. E következő táblázatból, mellynek számai az ausztriai kormány tabelláiból merítvék, kitetszik a gyártmány finomságához mért munkaértékesítés s a reá rótt ki- és beviteli vám.

Mászák száma.	Gyártmány' neve.	Ára p. pénzben.	Munkaértékítés.	Beviteli vám.	Kiviteli vám.	Különb-ség.
30,000	Nyers vas.	420,000	—	Szabad	Szabad	—
30,000	Tisztított és vert vas.	210,000	90,000	3,450	42,500	9,350
30,000	Mázsa szárnra készített portéka.	300,000	480,000	3,250	44,333	44,083
30,000	Kovácsmunka.	750,000	570,000	42,500	48,000	35,500
30,000	Lakatosmunka.	3,000,000	2,700,000	48,000	300,000	282,000
Összeg: 150,000	—	4,580,000	3,540,000	37,900	374,833	337,933

Föltevéen tehát, hogy Magyarország 150,000 mázsa vasat kivinne, és az örökös tartományokból szinte 4 50,000 mázsa hasonló vasgyártmány beszállíttatnék, kisül: hogy Magyarország és Erdély 337,933 pengő forinttal több vámot fizetne. Mivel tehát a vámok lehetlenné teszik a finomabb vasgyártmányok kivitelét, csupán a belkereskedés maradna számunkra; de erre nézve is nagyon kedvező az örökös tartományok helyzete; mert a Duna folyam segítségével olcsóbban szállíthatják portékáikat Magyarország szívébe, mint fölvidéki gyárosink; holott ha a vámok olly nyomasztók nem volnának, felső vidékeink a vasnak nem csak nyers, de finomabb gyártmányaival is sikeresen versenyezhetnének az örökös tartományokkal; mert a felföldi gyártmányoknak Bécs felé szállítása, kivéven a vámot, sokkal könnyebb, mint azoknak Alsó-Magyarországba leszálltatása, miről alább bővebben szólandunk. Mind ezekből következik az előbb említett abnormis állapot, t. i. hogy saját szükségünk fedezésére elegendő vasat nem nyervén, mégis nevezetes részét nyers alakban kiviszszük, és a belőle készített vasportékát drága pénzen vásárolni kénytelenítettünk.

Magyar- és Erdély országban a kamarának nagyszerű vasgyárai vannak; a vasgyártásnak minden nemében működik; de portékái nem tökéletesek; mert a burocratai rendszer nem annyira a gyárakban készített portékák mineműségét, mint inkább a számadások rendes vitelét tűzi ki kötelességül a vasmanipulációval foglalkozó tisztéknek, és azokat, kiknek

a gyártást kellene vezetni, s mindenre felügyelni, irodákban véghezviendő haszontalan munkákkal foglalkodtatja. A kamara vasportékái nem csak hogy nem olly mineműségűek, mint a stájerországiak, de még olyanok sem, mint a mi hazai magán - vasgyárainkéi,— ezt nem tagadhatja; hiszen még 1845-ben némejjly rhoniczi vasgyártmányokra a stájer bélyegeket nyomatá.

A kamara főoka a magyar vasportékák elleni előítéletek támadásának; mert tökéletlen portékákkal elárasztotta az országot akkor tájban, midőn úgy szólván hazánkban egyedüli vasgyáros vala; holott ha a bécsi közönséges kamarának igazi akarata lett volna a magyarországi vasgyártást emelni, azt könnyen tehetne volna, mert annak tökéletesbítését előmozdítható minden eszközök szabad rendelkezésére állottak, és állanak ma is. De nem csak hogy azt nem tette, és nem is teszi, sőt még a magán-vasgyárosokat is akadályozza gyáraik kezelésének akaratuk szerinti folytatásában; mert azokat, kiket mint vasgyárosokat nem is lehet a bányatörvényeknek alárendelni, különféle módokkal a tőle függő bányabíróságok hatósága alá csábította, mellyek hatalmaskodásai alatt görbédnek; melly állítást egy még nem régi történettel igazolni s illetőleg a bányabíróságok basáskodását kimutatni lehet. Az eset következő:

1843-ban a beszterczei kamarakerületben egy vashámor kovácsmestere, némi lopások miatt, a királyi szolgálatból elbocsáttatott, és a polgári hatóság által büntetteihez képest megfenyítettett. Ezen egyed,

kiállott büntetése után, Vürsching Péter úr vasgyárába — ismét kovácmesternek — beállott. Ámbár Miksa császár bányarendszere világosan kimondja, hogy olly bányászt, ki elbocsáttatási bizonyítványt képes előmutatni, felfogadni szabad, és a kérdéses egyed illy bizonyítvány előmutatása következtében alkalmaztaték Vürsching Péter úr által saját gyárában: mind a mellett — mondom — az illető bányabíróság Vürsching Péter úrnak ítéletileg meghagyó ey kovácmester tüstént! elbocsátását; mert — úgy mond — ezen munkás az érintettek miatt a királyi szolgálatból elüzetett: tehát őt egy magányosnak nem szabad felfogadni, mivel ez a kamara compromissiójával járna.— Vürsching Péter vasgyáros úr végre kénytelen volt egy ügyes munkástól gyárat megfosztani[^] sőt, mivel a bányabírószék igazságtalan Ítéletének azonnal nem hódolt, még ügyészi perbe fogatott — olly Mfróság által, mellynek tisztí ügyésze nincsen, s melljptek hatásköre törvény által nincs meghatározva; és ez csupán azért történt, mert a bányabírószéknek⁴Mgy tetszett. Ez pedig nem messze történt ám, uraim! ez történt Zólyom vármegyében; ezen esetet tárgyazó _ iratok felolvastattak a Zólyom megyei közgyűlésen; melly megye pártolván nevezett Vürsching Péteí[^]ú[^] ügyét, mellette fölirt, de sikertelenül. A helyett, hogy Vürsching Péter úrnak a megye közbenjárása Wpes lett volna igazságot szolgáltatattani, csupán azzal végződött ez ügy, hogy az országgyűlési követeknek adatul szolgált a kamara önkénykedései bebizonyítására. E példa elegendő tanúbizonyságot hyújt a kamara mindenhatóságáról, és világosan kimutatja a bányabiróságok nyomorult állapotát; mert bírói állását a kamara paizsiül használja hatalmaskodásai végrehajtására. Míg ezek így állanak, míg a magán-vasgyáros nem biztos, valljon a bányabíróság által bár mikor és bár miben nem akadályoztatik-e? — álmódunk sem lehet vasindustriánknak azon polczra emeléséről, hova hazánkban azt emelni lehet, és hazánk érdekében emelni kell.

A közlekedés Magyarországbán szintolly állapotban teng, mint más vállalataink. Az ausztriai kormány elfojtotta industrialis szellemünket, és ez által is elősegítette az aristocratiai gőg kifejlődését: azért lkainknak minő karban létezéséről nem gondolkoztunk; mert a nyugtatványos parasztlovak a sáros töltésen, bár nagynehezen, de mégis vontatták kocsinkat, és a közutak másra való szükségéről nem voltunk meggyőződve; az élet kényelmeihez szükséges kelmét pedig beszolgáltatta a külföld; és így nyugottan néztünk a jövendőnek elébe. — Ki a magyarországi közlekedési eszközökkel megismerkedik, bizonyosan meggyőződik a nemzet pangásáról; ki az ausztriai kormánynak Magyarország és Erdély iránti politicáját felfogja, egyszersmind meggyőződik a nemzet tengődő élete okairól. De térjünk vissza a közlekedés hiányainak káros következményire. —

Rossz közlekedési eszközeink egyáltalában nehezítik belkereskedésünket, de nevezetesen a vassal üzendő kereskedést nagy részben lehetlenné teszik. Vegyünk alapul ismét 30,000 mázsa vasat. 30,000

mázsa belföldi vasnak — teszem azt — Besztercebányáról Pestre szállítása 36,000 pengő forintba kerül, vagyis egy mázsáé I frt.12 kr p. p. Becsből a Duna segedelmével leszállított 30,000 mázsa vasnak szállítási bére teszen 18,000 p. frtot, vagyis egy mázsáé 36 krt p. p. A szállítási költségek különbsége teszen tehát 18,000 p. irtot, mi 30,000 mázsányi mennyiségnél tetemes teher. De tökéletlen közlekedési eszközeink még a nyers vasnak Bécs felé mindinkább növekedő kivitelét is okozzák; mert jutányosabb fuvarbérért lehet a külföldre a vámmentes nyers vasat szállítani, mint magyar hazánkban levő vasgyárainkba.

Ezek a mi vas-indusziánk akadályai! — A ki nemzeti létünk anyagi életjeleit figyelemmel kíséri, meggyőződik, hogy Ba nemzet óhajt mind ezeken segíteni; de ha nemzeti létünk politicus életjeleit szintűgy figyelemmel kíséri, meggyőződik, hogy az ausztriai kormány mindent elkövetett és elkövet a régi formák megtarthatására. — És mégis annyi ember találkozik, ki hazánk belviszonyait nem ismeri, hátramaradásunk okait nem vizsgálja, de szent áhitatossággal bámolja az ausztriai kormány intézkedéseit! —

Mennyi figyelmet fordít az ausztriai bureaucratia a magyar industriára, még kitetszik a bécsi közönséges kamara következő eljárásából: Sok fontolgtás után elhatározá Zólyom megyében egy nagyszerű vas-hengergyár felállítását, és 1838. évben két ügyes kamarai tisztet, tapasztalások szerzése végett, külföldre küldé, kik a szükséges tudományyal ellátva, 1839-

ben visszatérőnek. Az építési tervek, költségvetések stb. elkészítése után a bécsi kamara határozatából az előkészületi munkálatok, meg is kezdték. A Garam vizén felállított egy nagyszerű gát, a szükséges hatalmas csatorna elkészült, a föld felülete kiegyenítettett, épületkő nagy mennyiségben töretett, az erőművek némely (30—40 mázsás) vasrészei ugyanott lerakattak. Ezeknek megtörténte után, midőn minden ember jneg volt már győződve az építésnek feszült erővel megkezdendéséről, — a munka rögtöni megszüntetett; mert az építési tervet újra kellett megvizsgálni, mellyek 1840. év óta egészen jelenig Becsben nyugalomban hevernek. Időközben a gát elrothadt, a csatorna az idő viszontagságának martalékával lón, szóval: 30,000 pengő forintot haladó előkészületi költségek legnagyobb része már elveszett, — egyenesen a bécsi kamara lassúsága miatt. Báró Rothschild kimondá: „Vitoviczon vasgyár legyen“ — és a vasgyárak egyik legtökéletesbike Vitoviczon varázs-gyorsasággal létesült. A bécsi kamara szintúgy kimondá: „Zólyom megyében Lopejon vasgyár legyen!“ s 7 év lefolyta után képes előmutatni az előkészületek romjait és 20,000 pftnyi veszteséget.

A lopeji vashengergyár romjai tanúságot adnak a bécsi közönséges kamara magyar vas-industria iránti hajlandóságáról. Valóban boszantó látvány a gömöri nyers vasnak e romok mellett Vitoviczba szállítása.

Ezeknek előbocsátása után vizsgáljuk vaskereskedésünk szenvedő állapotát. Magyarország kiállít évenként nyers vas, vert vas és öntött vas alakjában

415,178 mázsát, vagyis 3,324,124 pft.; az örökös tartományok pedig 1,446,570 mázsát, vagyis 11,578,760 p. ft.

Tehát vas-productióra nézve Magyarország és Erdély az örökös tartományokhoz úgy áll, mint 1: 3%

Ha az ausztriai kormány kamarái által vezetni és emelni akarná a vas-indusziát: ez kétségkívül nem csupán bel-, de külkereskedésünknek is egyik leghasznosabb czikke volna.

Mivel azonban vas-indusziánk nyomása az örökös tartományok érdekében fekszik, annak kifejlődési útjába az előszámlált akadályok gördítetnek, mellyek következő szenvedő állapotunkat idézik elő: Magyarország nyers vasat kivisz 70,000 mázsát; ennek ára 210,000 pengő forint. Vert vasat kivisz 60,000 mázsát; ennek ára, a 2 kr. kiviteli vám lefaragása után, teszen 395,000 pftot.

Egyéb finomabb vasgyártmányokat Magyarország és Erdély vagy épen nem, vagy olly csekély mennyiségben visz ki, melly tekintetet sem érdemel.

Öszvesen a kivitt vasért bevesz Magyarország és Erdély 605,000 pftot.

Az örökös tartományok ellenben beszolgáltatnak: vert vasat 35,476 mázsát; ennek ára 248,332 pft.; — öntött vasat 4,952 mázsát; ennek ára 44,568 pft.; — kovács- és lakatosmunkát 38,948 mázsát; ennek ára 1,557,920 pft; — nyers, vert és öntött aczelt 3,000 mázsát; ennek ára 30,000 pft.

Tehát Magyarország és Erdély vasért évenként fizet 1,656,820 pftot.

Magyarország és Erdély kivisz tehát öszvesen 450,000 mázsa vasat; ennek ára 605,000 pft. Az örökös tartományok behoznak 81,376 mázsát; ennek ára 1,656,820 pft. A két magyar haza fizet tehát vasért az örökös tartományoknak 1,051,820 pftot.

A vasnál nem a mázsák mennyisége, hanem a vasgyártmány mineupisége növeli az árat. Ennek következtében a nyers vagy vert vasnak Magyarországból nagyban kivitele kívánatos; mert a minő arányban ennek kivitele nő, ugyanolly arányban a finomabb vasgyártmánynak behozatala szaporodik. Ha tehát szemünkre lobbantik, hogy Magyarország és Erdély 150,000 mázsa vasat visznek ki, az örökös tartományok pedig csak 81,376 mázsát hoznak be, akkor a két tétel pénzértékének összehasonlításából nyert eredménnyel felelünk, mellyből évenkinti 1,051,820 pft. veszteségünk kivihető.

Az előbb mondottak elegendő tanúságot adnak az érintett rendbeli bányászati czikknek Magyarország és Erdély irányában az ausztriai kormány általi kezeltetéséről. Legkevesbbé nyomasztó annak befolyása az arany- és ezüst-productióra azért, mert az arany és ezüst nem kereskedési czikk, de kereskedési eszközvé lévén, ha nagyobb mennyiségben állítatik is elő a magán-bányaművelők által, az ausztriai kormánynak Magyarország és Erdély ellen folytatott kereskedési politicáját csak elősegíti; mert Magyarország és Erdély lakosainak lehetővé teszi az örökös tartományokból beszállított kelmék vásárlását.

A só, mivel a két-testvérhazában bőven találta-
tik, behozatali czikk nem lehet; a só-productio és a
só-árszabás azonban egyenesen az ausztriai kormány
kezében lévén, szükség nem támadt Magyarország és
Erdély fogyasztásához képesti előállításának gátlására.

A réz nagyfontosságú nélkülözhetlen kereskedési
czikk: mivel azonban megkívántató mennyiségben az
örökös tartományokban alig található, annak nyerése
elősegítették az ausztriai kormány által; de a réz
finom gyártmányai ismét olly vámmal terhelvék^ hogy
kivitelük tökéletesen gátoltatik; mi a következő táb-
lázatban összefoglalt — az ausztriai kormány vámta-
rifáiból merített — adatokból világosan kitetszik, —
2,000 mázsa rezet vevén alapul:

Műszaki száma.	Gyártmány' neme.	Ára p. pénz. b.	Munka- értékesítés.	Beviteli vám.	Kiviteli vám.	Különb- ség.
2,000	Nyers rézlemez.	400,000	—	—	—	—
2,000	Rézpléh.	420,000	20,000	416	40,000	9,584
2,000	Pléh. kész. port.	432,000	42,000	416	42,000	44,584
2,000	Finom. gyártm.	260,000	440,000	833	26,000	25,167
Összev: 8,000	—	642,000	472,000	4,665	48,000	46,335

Fenállván 8000 mázsa különféle rézgyártmányok behozatala és kivitele, kitetszik Magyarország és Erdély részére eső 46,33 p. frt vámfizetési különbség.

A réznél tehát szintúgy, mint a vasnál, hasonló vámterhekre akadunk. De még súlyosabb ebbeli sérelmünk következő okoknál fogva: Vasat még jelenleg kénytelenek volnánk venni; mert szükségünk fedezésére a megkívántató mennyiséget előállítani nem vagyunk képesek; ellenben a két testvérházában, a réz-productio olly hatalmas, hogy belföldi szükségünk fedezése után nagy részét gyártott alakban a külföldnek eladhatnék. Azonban a vámok lehetlenné tevén a külföldi kivitelre alapított belföldi gyártást, nyers rezünk kivitelét az örökös tartományokba szorítják, és minket saját nyers rezünk-ből készített árúk vásárlására kényszerítenek. A magán - rézbányaművelőkre annyival nyomasztóbban hat e rendszer, mivel a kamara által nyert nyers réz és ebből készített gyártmányok vámmentesen mennek ki.

A vasra nézve az ausztriai kormány vám- és kereskedési politicája a rézhez képest megfordítva áll; mert a mint a réz a mi kiviteli cikkünk, úgy a vas az örökös tartományok behozatali cikke.

Valamint tehát a mi réz-productiónk elősegítése az ausztriai örökös tartományok érdekében áll, azoknak szükséges nyers rézmennyiséggeli elláthatása végett, szintúgy vas - industriánk kiterjesztésének gátlása ismét az ausztriai örökös tartományok érde-

kében fekszik, hogy az ottan előállított felesleg vasmennyiséget ide behozhassák.

Az ezen értekezésben felhordott adatokból összeillesztett két rendbeli táblázatot előterjesztem a tisztelt olvasó közönségnek a végett, hogy a száraz számok összehasonlításából kitessék előbbi állításaim alapaossága. . .

Az I-ső táblázat 5-dik sorozatiból kitetszik, hogy a nevezett bányászati főczikk Magyar- és Erdélyországban évenként a, status pénztárának tisztán jövedelmez 9,324,774 pengő forintot.

A II-dik táblázat 5-dik sorozata pedig bizonyítja, hogy a hasonnemű öt rendbeli czikkből az ausztriai örökös tartományok status-pénztárába foly évenként 4 4,587,748 pft.

E számokon mohón kapnak az ausztriai kormány érdekeit a világ négy tája felé körtölő toll- és szájhősök, mondván: „íme itt az eredmény! 5,262,974 p. firttal többet jövedelmez az örökös tartományok bányászata, és Magyar- és Erdélyország mégis panaszkodik arany és ezüst kivitele miatt; holott az örökös tartományok „Verschleissdirectio“-jának számadásai-ból kitetszik, mennyi készpénzt kell évenként beküldeni a magyar- és erdélyországi bányászat fentartására.tfí — Ezután következik az ausztriai kormány irántunk mindig mutatni szokott jó atyai indulatának buzgó magasztalása és a mi szünni nem akaró háladatlanságunk méltó és szigorú megrovása.

Igaz^hogy az elősorolt bányászati czikk 5,262,974 pfttal többet hoz az ausztriai örökös tartományokban.

mipt a két magyar hazában; de vizsgáljuk bővebben, mellyik tartomány hoz több készpénzt, és mellyik több pénz értékű cikket? akkor a felszámolásnak tán más és egészen különböző eredménye lesz.

Az I-ső táblázat 9-dik sorozatából kitűnik Magyar- és Erdélyországnak évenkénti arany- és ezüst-, vagyis készpénznyereménye, u. m. 3,546,858 pftot.

A II-dik táblázat 9-dik sorozata szerint az örökös tartományoknak évenkénti arany- és ezüst-, vagyis készpénznyereménye teszen 538,070 pftot.

A készpénznél tapasztaljuk, hogy Magyar- és Erdélyország évenként 3,008,788 pffrtal többet hoz az örökös tartományoknál. t

Réz-, vas- és sóból évenként nyert pénz értéke teszen Magyar- és Erdélyországban az I-ső táblázat 10-ik sorozata szerint 14,099,758 pftot.

A II-dik táblázat 10-dik sorozata szerint a réz-, vas- és sóból évenként nyert pénz értéke az örökös tartományoknak teszen 18,193,570 pftot.

Pénzértéket tekintvén, az örökös tartományok többet hoznak évenként 4,093,812 pfftal.

Már ezen összeállítás kimutatja, hogy az örökös tartományok a magyar bányászat fenntartására készpénzt nem küldhetnek; sőt — mi több — Magyar- és Erdélyország nélkül némelly nekik elkerülhetlenül szükséges termékeket, mint péld. rezet, nem is vásárolhatnának; mert készpénzek nincs. — Azonban a „Wiener allgemeine Vers chleiss dire ction“ pénzküldéseit a magyar- és erdélyországi bányászat fenntartására nem tagadhatom; mert ezek valósággal tör-

ténnek: tehát csak *egy* állítás lehet igaz; melyik? tüstént bebizonyítom.

Ama 3,546,858 pft értékű arany- és ezüztből a körmőczi és szebeni pénzverő-intézetekben csupán annyi dolgoztatik fel, mennyi a magyar arany és huszas végképeni eltűnésének megakadályozására szükséges; mert a nemzetnek pénzügy körüli határozati joga megszüntetését egy pár mariaképű arany, tallér és huszas keringetésével még leglezni akarja az ausztriai kormány.

A többi arany és ezüst nyers alakban Bécsbe Etetik.

Már most könnyen magyarázhatni s kimutathatni a „Wiener Verschleissdirection“ által Magyar- és Erdélyországba küldetni szokott pénzsommák honnan-méritését. — A 12 márka aranynak és 24,641 márka ezüstnek, melyek évenként az örökös tartományokban nyeretnek, pénzzé alakítása végett korán sem támadt volna szükség, a bécsi nagyszerű pénzverő-intézet fölépítésére; ezen arany- és ezüstmennyiséget olly kisszerű pénzverő-intézetekben, minő a körmőczi vagy szebeni, kényelmesen föl lehetett volna dolgozni, és valóban felöltő a magyar- és erdélyországi pénzverő-intézetek elhanyagolása, s a bécsi e célra szánt épületnek királyi pompával eszközlött létesítése, miután Magyarország és Erdély az ausztriai örökös tartományokat aranynyereménnyel tízszerte, ezüsttel pedig négyszerte felülhaladják.

Az 4,000,000 pengő forintnál többre került bécsi új pénzverő-intézet építtetése erős bizonyítvány, meny-

nyíre szereti az ausztriai kormány a magyar kamarának a bécsivel egygyé - olvadását fentartani, és meddig szándékozik még Verschleissdirectiója általi nevezetes pénz - sommák folytonos küldetésével bennünket boldogítani! —

Az előterjesztettek világosan kimutatják az ausztriai kormány állításainak alaptalanságát, mellyekkel bébizonyítani ügyekszik, mennyire kénytelen segíteni a mi bányászatunkat az örökös tartományok9zsebrovására.

Vizsgáljuk már most: valljon képes-e az ausztriai kormány egyáltalában Magyar- és Erdélyország javára bármelly parányi pénzázdozatot tenni? —

Okoskodásom alapjául veszem a két magyar haza és az örökös tartományok egy évi jövedelmeit, az anynyiszor említett cikkre vonatkozólag.

Az I-ső táblázat 5-ik sorozatának hasábjából kitetszik, hogy a költségek leszámítása után Magyar- és Erdélyország statuspénztáraiba foly tiszta jövedelem 9,324,774 pírta.

A II-ik táblázat 5-ik sorozata az örökös tartományok hasonnemü tiszta statusjövedelmeiből mutat 14,587,748 pírta.

Magyarország és Erdély közigazgatási rendszerének a kormány által fedeztetni szokott költségei rúgnak évenkint 2,900,400 pírtra.

Az örökös tartományok közigazgatási rendszerének az ausztriai kormány által fedezendő költségei évenkint, gróf Lamberg Ferencznek — Ausztria érdekében irt - „Terra incognita00 címü munkája szerint, rúgnak 43,200,000 pírtra.

Ezen summák összehasonlításából kivil, hogy Magyar- és Erdélyország, az bányászati czikk jövedelmeiből fedezett status - kiadás után, status-pénztá-raiban még megtart 6,424,374 pfrtot.

Az örökös tartományok a közigazgatási költségek fedezésére, hasonnemű pénzforrások kimerítése után, status - pénztárukban évenkénti hiányt tapasztalnak 28,612,252 pfrtot.

E hiány pótlása pedig lehetlen azért, mert az örökös tartományok valamennyi jövedelme elégtelen az ausztriai kormány szükségeinek fedezésére; ezt bizonyítja az 1,000,000,000 pengő forintot haladó status-adósság, melly a 31 évi béke idejében nőtt akkorát.

Az eddig mondottak tökéletesen megczáfolják az ausztriai kormánynak ezen értekezés elején érintett állításai azon részét, melly szerint bebizonyítani ügyek - szik, mennyi pénzt fordít a két magyar haza status-gépének fenntartására.

Vizsgáljuk még állításainak második részét, melly szerint ránk fogni méltóztatik az örökös tartományok irányában! activ kereskedési állásunkat.

Az „Ausweise über den Handel Österreichs vom Rechnungsdepartement dér k. k. allgemeinen Hofkammer“ című munkálatban foglalt kereskedés adatokból kivil, hogy az örökös tartományokból Magyar- és Erdélyországba évenként behozatik 55,117,907 pfrt. értékű portéka, ellenben Magyar- és Erdélyország az örökös tartományokba évenként kivisz 63,742,34 pfrt. értékű portékát. E két summa összehasonlításából

kijő Magyar- és Erdély ország évenkénti nyeresége 8,625,442 pengő forint.

Ha a „Rechnungsdepartement“ állításai igazak, és a mi kereskedésünk csakugyan activ: úgy azon állításaink és okoskodásaink, miknek fonalán pénzünknek az örökös tartományokba szívárgását bebizonyítani ügyekezénk, merőben alaptalanok, és mi képzelt szegénységünk helyett Croesus kincseivel bírunk; mert ha csak az annyiszor érintett bányászati czikk jövedelmeit és activ kereskedésünk által évenként nyert sumipákat összeadjuk, tökéletesen meg kell győződnünk pénzbőségünkről.

Kíváncsiságunknak engedve, mellyet a közön séges udvari kamara „Rechnungsdepartement“ - ja bennünk gerjesztett, vizsgáljuk meg csak a 31 évi időszak alatt a két magyar hazában gyűjtött pénzhalmokat, és győződjünk meg eddig nem élvezhetett boldogságunkról.

Az I-ső táblázat 6-ik sorozatának kimutatása szerint Magyar- és Erdélyország status-pénztárainak tiszta jövedelme teszen 289,068,994 pengő pfrtot.

A magán - bányaművelők birtokában levő pénz teszen 102,684,863 pfrtot.

Ezen tőkék előállítására fordított költség, vagyis azon summa, melly a nép birtokában vagyon, teszen 131.834.337 pfrtot.

Status-pénztökénk teszen tehát 543,607,196 pfrtot

Éhez a „Rechnungsdepartement“ állítása szerint activ kereskedésünkből évenkénti 8,623,442 pfrt. nyeménnyt számítván, ez 31 év alatt teszen 267,388,782 pengő forintot.

4846. évi October 7-én a két magyar haza pénzeje felrüg 840,895,898 pengő forintra.

Mikor az ausztriai kormány statusbölcseiségének hírharangjai boldoglétünk kényelmességét hangoztatják, elfelejtkeznek az ellentétekről. A mi észtoppító intézeteinkben, mellyeket iskoláknak gúnyolnak, tanultam: in arte oratoria milly jó hasznát lehet venni az ellentéteknek; „contraria enim juxta se posita magis elucescunt.” — Ezen tant, mellyet nálunk minden primae humanitatis auditor tud, olyan férfiak még nem értették, kik képzelődésökben a statusbölcseiség kútforrásainál születtek, és már az anyatejjel szívák a statustudomány tanait, ezek ama régi latin közmondás igazságát még a tizenkilencedik században sem képesek felfogni.

Jó uraim! okoskodástokat kineveti az élet gyakorlata. A gazdagság ábrándképeivel egy elszegényült nemzet sebeit orvosolni nem lehet. Ezen okoskodásokkal minket csak sebeink égő fájdalmára emlékeztettek; minél többet szóltok gazdagságunkról, annál erősebben győződünk meg szegénységünkéről. Higyétek el, jámborok! a mesék ideje már lejárt; ne játszatok Magyar- és Erdélyország irányában a Scheherezade szerepét; mert a Harun-al-Raschid személyét eddig képviselt régi spectabilis nemesfaj, mellyet a ti mesétekkel elaltatni lehete, már elenyészett; egy más aera nyílt a két magyar hazának, s egy más nemzedék lépett a cselekvés terére, és ennek jelszava — a haladás. De hiszen ti csak eszközök vagytok hatalmasabbak kezében; szereplétek nem egyéb, mint

mások gondolatait magasztalni, mások parancsainak hódolni, és mások terveit végrehajtani; nektek akaratotok s meggyőződéstek nem lehet; mert politicátok, tudománytok, egész lelkiüetetek vak engedelmességgel kezdődik, és hódolattal végződik, — automatokkal tovább nem periek.

Ha az ausztriai kormány adatainak hitelt adhatunk: úgy 1846. évi October 7-én 810,895,898 pengő forint birtokában vagyunk! — Ezen summából a status kezében kellene lenni 289,068,994 pengő forintnak, következésképen a népnél 521,826,904 pfrtnak; és így a 15,000,000 lakost számláló Magyar- és Erdélyország egy-egy lakosára esnék 34 pforint.

A H-ik táblázat 6., 7. és 8-ik sorozataiból kiteszik, hogy az örökös tartományoknak az annyszor említett czikkből folyó bevételei hoznak a statusnak tiszta jövedelmet 31 év alatt 452,220,20[^] pfrtot; a népnek 128,460,032 pfrtot: tehát öszvesen 580,680,220 pengő forintot.

Ekkép esnék az örökös tartományokban 21,000,000 lakos közt egy-egy főre pengő forint.

Magyar- és Erdélyország egyenes hadi adó fejében fizet 6,950,000 pfrtot; következésképen esik egy főre 40 kr. pengő pénzben.

Az örökös tartományok egyenes adó fejében fizetnek 45,000,000 pfrtot: következésképen egy főre esik 2 pirt.

Igen feltűnő, hogy ezen arány mellett, 1846. évben, Magyarország és Erdély adózói, kiknek mindegyike 34 pirt, ura, az évenkint rájuk eső egyenes adó —

fejenkint 40 p. kr. — lerovására képtelenek; mert jelenleg is majd egy millió p. forintnyi hadi adó hátramaradással tartoznak.

Feltűnő az is, hogy a külföldnek és nevezetesen az örökös tartományoknak legalább 12,000,000 pengő forinttal tartozunk; holott csak magán-bányaműveleinknél 1846. évben, az I-ső táblázat 6-ik sorozata szerint, keringeni kellene 102,684,86 pengő forintnak.

De legfeltűnőbb közintézeteink nyomorult állapota. Például hozom fel a pesti egyetemet, mely tán minden másnak igen, csak céljának nem felelhet meg. Legfeltűnőbb — mondom — azért, mert olly hazában, mellynek csupán a közigazgatási költségek fedezése után, 1846. évben még statuspénztárában, bármely nemzeti ügy előmozdítására fordítható, 199,054,594 pengő forintja maradt fenn, — olly hazában, mellynek statusadóssága nincs, a közintézetek legvirágzóbb állapotban lehetnének.

Feltűnő más részről, hogy az örökös tartományok adózói, kik közt egy-egy főre 1846. évben csupán pengő forint esik, s évenként 2 p. forintnyi adófizetés, — eme meglehető nagy adót könnyen fizetik.

Feltűnő, hogy olly statusban, mellynek az annyszor említett czikkből folyó jövedelmei a közigazgatási költségek fedezésére nemcsak elégtelenek, de azoknak tökéletes kimerítése után még évenkénti 28,618,252 pfrt. másunnan pótlendő hiány támadt, — ollyan statusban, mellynek, csak e részbeni hiánya 31 év alatt, vagyis 1846-ban, már 888,779,812 p. forintra

nőtt, statusvaspályák építetnek, és minden közintézetei a mieinkhez képest keleti fénynevel fentartatnak.

Nem csakfeltűnő, de csodálatos, hogy a szegények, tudniillik az örökös tartományok, a gazdagoknak, tudniillik nekünk, 12,000,000 pengő forintot kölcsön adának.

Végre néni csak feltűnő és csodálatos, de bámulatos is, hogy Magyarország és Erdély irányában kereskedési tekintetben szenvedő állapotban sinlődő örökös tartományok a mi élénk activ kereskedésünket kizárólag kormányozzák. Tudvalevő dolog, hogy a mi pesti kereskedőink — négyet-ötöt kivéve — csupán a bécsi kereskedő-gremium spediteurjei, kik pénzviszonyaikkban a bécsi házaktól függene^, és egyedül általok számukra kijelelt kereskedési körben mozoghatnak.

Nem tagadom, az örökös tartományoknak szép statusjövödelmeik vannak, de a status-kiadások fedezésére még sqm elegendők, és bármikép ügykeztek az ausztriai kormány fináncz-tollgladiatorai a mindenévi hiányt a nagy közönség előtt leplezni, a 31 évi békeidő alatt 1,000,000,000 pengő forintra nőtt statusadósság annyira practicus ok, hogy azt semmiféle elméleti vitatásokkal eltörölni nem lehet; mert a kilencz, zérus, a mellette álló súlyadó egyessel, minden okoskodások daczára ezer milliót jelent.

Mivel segít tehát ez állapoton az ausztriai kormány? — Azzal, hogy Magyar- és Erdélyország pénzeit részint az örökös tartományokba szorítja, mellyeket az ottani lakosoktól az adónak mindennemű czímei alatt status - pénztáraiba szivattyúz; részint pedig vámintézkedései által hazánkat körülhálózván, nyers

termesztményeink feldolgozását oly módon, melyet a vas- és réznél részletesen előadánk, akadályozza, hogy az örökös tartományok gyáraiban készített anyagoknak a magyar-erdélyországi piacot biztosíthassa.

Mind az, a mi eddig feltűnő vala előttünk, míg az ausztriai kormány és orgánumai állításának hívenk, jelenleg, miután álokoskodásaik alaptalansága fölfedeztetett, feltűnő többé nem lehet. Helyzetünk valószínűleg szomorú; mert a fejlődő ipariánk megbuktatására felállított vámrendszer az általános elszegényedés előjeleit már is előidézte; a kamarai kezelés pedig pénzügyeinket az ausztriai kormány érdekeihez kötötte.

Hiteles adatok szerint Magyar- és Erdélyországban 22,000,000 pengő forintnál több pénz nem kering; pedig az ausztriai kormány állításai szerint — mint előbb kimutattatott — az öszves nép közt keringeni kellene 1846. évben 334,451,602 pengő forintnak. Levonván e két summát egymásból, kisül: hogy 31 év alatt a két magyar haza, szenvedő kereskedése útján, fizetett az ausztriai kormánynak csupán csak az érintett bányászati cikk jövedelmeiből 209,451,602 pfrtot; mi a fentebb kimutatott és 289,068,994 pforintra rugó, Magyar- és Erdélyország érdekében alig felhasznált 31 évi statusjövedelmeivel együtt teszen 498,520,596 pengő frtot. Ez, uraim, a mi 31 évi veszteségünk! —

Ha az eddig előhozottakat figyelemmel kísérvük: szembetűnő a bányászat nagy fontossága; szembetűnő a magyar kamarának törvényküli állása, mely — mint egy absolutismusi gyarmat — elszigetelve áll al-

kotv Ányos országunk közepett. A bányászat ad készpénzt, és számtalan cikket előteremt, miknek nélkülözése az iparüzletet lehetlenné teszi; de ha minden más hasznait számba sem vesszük, és csupán azt tekintjük, mennyi embernek ad élelmet, és minő pénzforgást idéz elő a bányászatüzés, már akkor olly statusfontosságot nyer, hogy csupán e szempontból tekintve, már legnagyobb figyelmet érdemel.

Mivel ezelőtt is a 31 évi békeidőt vettük számolásaink alapjául, jelenleg is a mellett maradunk.

A többször fölhívott táblázat sorozataiból látjuk az bányászati cikkből merített pénzsommát, melly teszen 543,507,196 pengő, forintot.

Ebből a munkások kezei közt maradt 451,834,337 pengő forint.

A magán-bányamüvelőknél maradt 102,684,86 pfrt.

A status pénztárában maradt 289,068,994 pfrt.

31 év alatt arany- és ezüstben, vagyis készpénzben, hozott Magyar- és Erdélyország bányászata 106,445,698 pfrtot.

Pénzértékü érczeket pedig, azaz csupán rezet és vasat, s a mindennapi életszükségekhez tartozó só ára fejében jövedelmezett 437,092,498 pfrtot.

E summák összeillesztéséből meggyőződhetni, mennyire hasznos lehetne a bányászat, ha honunk érdekében kezeltetnék!

Mennyire tehetségemben állott, ügyekezém fölfedezni azon akadályokat, mellyeket a kamara fejlődő iparunknak útjába gördít; ügyekezém kitüntetni a bányászatnak hazánk érdekébeni kezelése hasznát; ügye-

kezem megbizonyítani, mikép anyagi kincseink saját iparunk megbuktatására használhatnák; és ezeknek folytán ügyekezém kiforgatni az ausztriai kormány állításait, mellyekkel ébredő figyelmünket e tárgytól elvonni, és az erővel ránk tolt anyagi jólét buldog álmaiban! elmerülésünket visszavarázsolni törekszik.

Megmutatta a nemzet legújabb időben, mennyit lehet szorgalommal és megfeszített erővel teljesíteni ama parányi segédeszközök czélszeru alkalmazásával, mellyekkel rendelkezhetett. Szorgalmunk ered vényei meggyőzőenek bennünket, hogy a két magyar hazában is lehet iparmozgalmat teremteni. Pedig a mi eddig létre hozatott, csupán egy nemzettöredék munkálkodásának gyümölcse, melly önerélyességében és az ügy igazságában bízván, nem a kormány gyámolításával, nem a törvényhozás intézkedéseivel, hanem csupán a socialis összeköttetésből merített segedelemmel éleszté föl holt iparunkat.

Amaz iparmozgalom, mellyet a socialis erő czélszerű alkalmazása előidéze, bizonyítványt nyújt, mennyire lehetne iparunkat és általa nemzetünk jólétét emelni, ha a kormány karöltve járna a törvényhozással; mert bár socialis ügyekezetünk sok szép valatlak teremtője volt, más részről ismét kénytelenek valánk szomorúan tapasztalni, mennyi — legszebb jövedőt ígérő — vállalatunk lón martalékává a kormány fondorkodásinak, vagy mennyi vállalat nem léptethetett életbe, állását biztosító törvények hiánya miatt.

Socialis téren iparmozgalmaink istápjának kellene a kormánynak és törvényhozásnak lenni. — Mennyit

lehet e részben az ausztriai kormánytól várni, erre elegendő tanúságot nyújt a legközelebb múlt országgyűlésünk vége és a kormánynak iparunk irányában országgyűlés utáni föllépése.

Nekünk más ótalmat keresni nem lehet, sőt jelen körülmények közt nem szabad, csupán azt, mellyet alkotmányunk nyújt.

Törvényünkben — mint már előbb is említém — sok törvény rejlik, melly a kamara rendezéséről szól; sok törvény rejlik, mondom, melly kétségtelenné teszi a nemzetnek a kamarai ügy körül létező rendelkezési jogát: ellenben egy törvény sem létezik, melly a magyar kamarát a bécsi közönséges kamarának alárendelné; sőt a magyar kamara függetlensége mindig a hol csak lehet, kijelentett.

Most, midőn a legközelebb tartandó országgyűlésen a vámrendezési kérdés okvetlenül szőnyegre kerülend, — a magyar kamara függetlenségének kérdését a vámkérdéstől elkülönözni nem lehet; mert e két kérdés, ha nem egészen azonos is, de karöltve jár egymással. A független, hazánk és nem az örökös tartományok érdekét képviselő magyar kamara, és kezelése alatt levő védvámok, vagy, ha az nem legalább viszonzosságra alapított, és csupán az országgyűlés bejegyezésével változtatható vámszabályok teremtenék a két magyar haza iparát.

A múlt országgyűlésen szerkesztett „Bányatörvénykönyvnek törvénybe-iktatásával már most be nem érjük; tágasabb alapra kell fektetni a bányászati reformot. A „Bányatörvényt megóvhat némelly ma-

gán-bányaművelőket a bányabírószékek hatalmaskodásától; de föl nem szabadítja a bánya- és egyéb városokat a kamarai befolyástól, nem akadályozza az arany és ezüst nyers alakbani kivitelét, meg nem szünteti az egész kamarai tisztségnek a bécsi kamarától függését, szóval: nem változtatja a jelenleg német kamarát magyar kincstárrá, mely országgyűlésileg kijelent hatáskörében a bányászatot és vámrendszert felelősség terhe alatt kezelné.

Ha a jövő, országgyűlés e két sérelmet, vagy legalább ezeknek egyikét, képes lesz gyökeresen orvosolni: akkor századok után is hálatelt kebellet fognak unokáink visszaemlékezni az 1847. évi országgyűlésre; mert ez tette le a magyar hazal boldogságának alapkövét.

E két kérdés megoldása szabad tért nyújt mindenkinek annak megmutatására: hazai-e a szíve, vagy bérben lakik-e már az ausztriai kormánynál? — Mikor a vámok és a kamara rendezéséről szólunk, akkor nincs választás, — itt a conservatismus kényelmes öltönyébe bújni nem lehet; mert hol a számok főtényezők, . ott szívhez nem szólunk, ott nem szükséges az indulat lángszavaival festeni, ott csupán a számok összeillesztéséből nyert csalhatlan eredmény határoz, ott nem lehet senkit elkábítani, és az igazság kikutatására nem szükséges egyéb a becsületességnél.

Tisztelt polgártársaim! Az eddig országos vitatás alá került tárgyak nem bírának annyi közérdekkel, mely képes lett volna szétágazó véleményeinket egyeíteni; mert többnyire csupán egyik vagy másik kivált-

ságolt osztály jogainak biztosítását képviselek. Most azonban, midőn a vámok és kamara rendezéséről szólnunk, valamennyien kisebb-nagyobb mértékben érintetünk. Anyagi jólétünk biztosítása forog szóban; a számok összeillesztése nem csálhat; és ha még tovább is összedugott kezekkel nézzük az ausztriai kormányunk Irányunkban követett kereskedési politikáját, akkor egész meztelenségében tűnik fel előttünk jövőnk sorsunk — *a* koldusbot. Lépjünk ki tehát a síkra bátran! mert követelésünk igazságos, és tegyük mindent, mit törvény és alkotmányos állásunk enged, nemzeti igényeink valósításának kieszközlésére; jelentjük ki nemzeti akaratunkat komolyan, határozottan; ne ingadozzunk, — és biztos a siker.

Benyiczky Lajos.